

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Росица Димитрова Бечева,
Нов български университет,

за дисертационния труд на **МАРИЯ МИХАЙЛОВНА АРУШАНОВА**,

професионално направление 08.03 Музикално и танцово изкуство,
докторант в Нов български университет,

на тема:

„МУЗИКАЛНИТЕ ИЗКУСТВА ПО ПЪТЯ НА КОПРИНАТА”
за присъждане на образователна и научна степен „доктор”

Научен ръководител: проф. д-р Георги Асенов Арнаудов

Дисертационният труд е с обем 361 страници, а структурата му обхваща Въведение, Увод, пет глави, Заключение, Библиография (включваща 145 заглавия на кирилица и 54 на латиница), таблици, примери.

Дисертационният труд на Мария Арушанова се включва в дебата по проблема за взаимодействията между музикалните култури по протежението на Великия път на коприната, диалога между минало и настояще.

В Увода е дефинирана основната *цел* на дисертационния труд: да се открият и отбележат условията, които ясно доказват и определят наличието на общи черти и корени сред всички представители на музикалните култури на страните, през които преминава Великият път на коприната. „Представеният труд е посветен на въпросите, касаещи формирането на музикална културна общност от гледна точка на влиянието на музикалните контакти на народите, населяващи земите по Великия път на коприната.“ (Автореферат, с. 7)

Обект на изследване е: „откриването и идентифицирането на общите тенденции в музикалните култури на Изтока в контекста на Великия път на коприната, въз основа на ладовото мислене, философския и религиозния аспект, осъзнаването на лада като мелодичен модел, наличието и определянето на връзките между музикалните и религиозно-философските системи (чрез примера на Древна Гърция, Персия, Индия и Китай), музикалните и теоретичните системи, звуковата организация и др.” (Автореферат, с. 7-8)

Предмет на изследване е: „изучаването на музикалното изкуство като резултат от културните контакти, разглеждането на процеса на взаимодействие между музикалните култури по протежението на Великия път на коприната.“ (Автореферат, с. 8)

Задачи, които изследването си поставя:

- определяне на Великия път на коприната като културен феномен;
- разкриване на самобитността на музикалните култури и естетика в контекста на единството на древните музикални и пространствени представи на народите, населяващи маршрутите на Великия път на коприната;
- определяне на ролята на философските и религиозните възгледи за формирането на музикалната култура на всеки народ;
- описание на музикалните теории и системи;
- формиране на ладовете, системи от ладове, осъзнаване на лада като мелодичен модел на основата на макам, рага, ном и китайската музика;
- общото между вокално-инструменталните цикли при макам, мугам, шашмаком, рага и осмогласната система;
- същност на обозначението „гун“ в китайската музикална система и връзката му с понятието макам в широкия смисъл;
- тетрахордът като единица на модалната матрица. (Автореферат, с. 12-13)

Методи на изследване: един от основните методи в изследването е сравнителният анализ.

Глава I: „Древна Гърция, Византия“, разглежда формирането на гръцкото музикално изкуство, основата на музиката в космологичен аспект, музикалната теория и естетика, философията и теорията на Питагор, законите за музикалните тонове и структурните закони на древногръцката монодия, системата от ладове.

Глава II: „Музикалната култура на Персия-Иран“, разглежда ладовете „парде“, мелодичната формула като мелодичен алгоритъм на макам, тетрахордната структура като основна структура на генезиса на лада, системата макам като основа на ориенталската музика, тетрахордът като единица на модалната матрица,

В Глава III: „Музикалната култура и наследството на Централна Азия“, основно внимание е отделено на перлата на музикалното изкуство в Централна Азия – шашмакам, разглеждат се структурните особености, суфийската концепция, ладовете, тонално-хармоничните и ритмичните особености на музикалната структура на макамите, тетрахорда като основна клетка, макамите от Хорезм, Фергана, Ташкент.

Глава IV: „Музикалната култура на Индия“, разглежда индийската култура - философско-религиозния аспект, космологичния принцип, музиката на Ведите, ладовата основа на рагата, рагата като звукова концепция и нейната основа – мелодична формула, организация на тоновете, метроритмичната основа „тала“, принципа на формиране на индийските звукоредове, ладовете „тхат“, тоналния модел на индийската музика, закономерността на рага, аналозите между персийските и санскритските теоретични традиции.

В Глава V: „Музикалната култура на Китай“, вниманието се насочва върху компонентите на китайската музикална култура получени в резултат на взаимодействие с други култури, музикално-теоретичната система на Китай, системата от ладове в

китайската музика, въпросите за образуването и променливостта на ладове, историческите предпоставки за възникването им, космологичното начало, философския аспект, конфуцианството.

Имайки предвид заглавието на дисертационния труд, което предполага научни наблюдения върху широка изследователска плоскост, задачата, която си е поставила Мария Арушанова е сложна.

За съжаление, заявената цел на дисертационния труд не е реализирана. В подкрепа на казаното са посочени аргументи по-долу.

В хода на изложението на дисертационния труд, авторът на изследването се основава на различни източници, свързани с разглежданата проблематика - в подкрепа на своите разсъждения.

Както дисертантката пояснява: „Авторът на дисертацията се основава на научни трактати, исторически свидетелства, исторически трактати, философски трудове, различни видове отделни научни изследвания, свещени писания от древността, материали от научни конференции и директно върху музикалния материал на изследваните страни, основаващ се на вокалните и вокално-инструменталните цикли.“ (Автореферат, с. 13)

Направените наблюдения дават основание за извод, че някои от музикологичните заглавия са аналитично въведени, а други научни изследвания не са въведени и използвани коректно – има неправомерна употреба на чужди текстове.

Ще се спра на Глава I. Например, посоченият по-долу текст е буквално пренесен от научен текст, който не е включен в библиографията на дисертацията:

„Соединение тетраордов приводило к формированию полной совершенной системы в диапазоне двух октав. Она включала в себя 28 звуков и являлась теоретической парадигмой греческой музыки. Центральный звук совершенной системы назывался "меса" ("средняя").“ (Дисертация, с.34) – в случая от текста на Бычков Ю. Н. „Ладовая система Древней Греции“ Лекция по курсу гармонии для студентов музыкальных вузов МОСКВА – 2001, стр.4, публикуван на:

http://vmcoll.ru/downloads/bychkov_yu_n_ladovaya_sistema_drevney_gretsii.pdf

По-нататък, буквално пренесени откъси от текста на Бычков се откриват на стр. 35-42.

В първа глава на дисертационния труд, се откриват и други заемки без цитиране, например: „Система октоиха свързана с «четирма видами квинты», възможными в диатоническом роде (имеются в виду четыре способа заполнения квинты с разным положением полутона . Расширение ладового объема происходит путем факультативного приращения (трех) видов кварты к данному виду квинты одного из аналогичных сверху (что дает автентический лад) или снизу (дает плагальный лад). Соответственно возникает доктрина о четырех исходных греческих ладах прот (девтер делившихся на восемь латинских (deuterus), трит (tritus), тетрад (tetrardus), раз (primus, secundus ...etc. вплоть до octavus) с подчинением плагального автентическому.“ (Дисертация, с.49) - копирано буквално без указване на източник от: Мәлік Назерке Зейілбекқызы. Музыкальная теория средневековья, <https://melimde.com/muzikalenaya-teoriya-srednevekoveya.html?page=5>

В Глава II на разработката, отново се открива буквално копиран текст без указване на източник, например:

„В период раннего зороастризма официальными жрецами были говорившие на авестийском языке, так как поощрялось исполнение церемонии в традиционном русле. Ранние проповедники речитировали гимны, посвященные божественному пантеону, но с течением времени стали сочинять собственные жизнеописания богов, которые нередко коррелировали с индийским мифотворчеством. Общее индоиранское богословие порождает одинаковые мотивы и обнаруживает параллельные с Индией мифы и имена их героев: иранский Yima —индийский Yama, иранский Thraetaona — индийский Traitana и т. д.“ (Дисертация, с. 83) - копирано буквално без указване на източник от: Черкасова Н.Л. Исторический контекст формирования музыкальной культуры древней Персии: путь к искусству макомат и христианской литургии (опыт исторической реконструкции). Стр. 128 http://imti.sias.ru/upload/iblock/026/imti_2019_21_119_148_cherkasova.pdf

По-нататък във втора глава, буквално пренесени откъси от текста на Черкасова се откриват на стр. 80, 81, 84, 85, 86, 90.

Неправомерна употреба на чужди текстове се наблюдава и в Глави III, IV и V на изследването.

Например, в Глава III: „По общему содержанию письменных источников проясняется, что в строении Шашмакома главенствуют два музыкальных фактора: непосредственно маком (лад) и усуль (метроритмическая формула). В связи с этим

использование дефиниций маком и наср в качестве ключевых понятий ладовой системы имеет принципиальное значение в осмыслении музыкальной логики Шашмакома. Ладовая основа Шашмакома обустроена так, что основная, базовая ячейка Даромад–«тетрахорд главных» (в терминологии трактатов –маком, даромад, сарахбор, а в обиходе мастеров – намуд),который в греческой теории лада помещался в самом начале акустического звукоряда (системы) расположен в самом низу, у основания звукоряда.“ (Дисертация, с.172-173) - копирано буквално без указване на източник от: Арабов Илѐс Исматович. О структуре Шашмакома, https://revolution.allbest.ru/music/00983528_0.html

В Рецензията са представени отделни примери за неправомерни заемки на текст - предвид ограниченията, свързани с изискуемия за Рецензия обем.

Посочените примери показват, че в представената дисертация има допуснати нарушения по отношение изискванията за научен текст, което от друга страна рефлектира върху стойността на изведените обобщения, изводи, приноси на изследването.

Що се отнася до публикациите – в автореферата не са изброени такива. Посочените заглавия (сред изпратената документация), не са по темата на дисертационния труд:

1. Арушанова, Мария. (2012). Ладовые особенности прелюдий Дебюсси на примере 24х прелюдий. London: Lambert Academic Publishing, 2012, 84 p.
2. Арушанова, Мария. (2013). "Клод Дебюсси" Бергамаская сюита" Образная сфера и стилистические особенности. London: Lambert Academic Publishing, 2013, 96 p.

Въз основа на казаното дотук давам отрицателна оценка на дисертационния труд на Мария Михайловна Арушанова на тема „МУЗИКАЛНИТЕ ИЗКУСТВА ПО ПЪТЯ НА КОПРИНАТА” и гласувам против присъждането ѝ на образователната и научна степен „доктор” в професионално направление: 8.3. „Музикално и танцово изкуство”.

08.04.2023г., София

доц. д-р Росица Бечева